

УДК. 658

О. І. Юдіна,

*кандидат економічних наук, завідувач кафедрою готельно-ресторанного бізнесу,
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

Т. В. Климова,

*кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу,
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «СТАЛИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»

Olena Judina

*PhD (Economics), Head of the Department of Hotel and Restaurant Business
Higher Educational Institution "Dnipro Humanities University"*

Tetyana Klytova

*PhD (Technical), Associate Professor, Department of Hotel and Restaurant Business
Higher Educational Institution "Dnipro Humanities University"*

CRITICAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF «SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE»

Статтю присвячено проблематиці сталого розвитку підприємства, що забезпечує позитивні зміни в соціально-економічних системах у сучасних умовах соціально-економічної, політичної, фінансової нестабільності в країні й в світі. Зроблено ґрунтовний порівняльний та смисловий аналіз дефініції сталого розвитку підприємства з декількох точок зору: фінансової, виробничої, екологічної, географічної тощо. Розглянуто соціальну, економічну, адаптаційну, функціональну, науково-технічну складові сталого економічного розвитку підприємства, який охарактеризовано зростанням ефективності за рахунок раціоналізації структури та обсягів витрат виробничої, адміністративно-збутової та інвестиційно-інноваційної компонент процесу господарювання під впливом динамічних змін факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Запропоновано цю дефініцію розглядати як прогресивні зміни у напрямку раціоналізації використання економічних ресурсів підприємства за рахунок удосконалення структури та скорочення витрат.

In modern conditions of socio-economic, political, financial instability in the country and in the world, there is a need for a transition to the sustainable functioning of enterprises (primary and main components of socio-economic systems and national economic complexes), which ensures their stable development and protection from the effects of negative external and internal factors. Currently, the concept of "sustainable economic development" has many definitions and is used in various fields of research and practical uses. Given the ambiguity and debatability of this term, as well as a wide range of goals and objectives that are set in the framework of solving the identified problems (overcoming social, political, economic and environmental crises, creating new models of a consumer society and resource support, cultural development, etc.), this topic is extremely relevant. From the point of view of solving the indicated problems, particular attention is required to consider theoretical approaches to the definition of "sustainable economic development of the

enterprise" and to determine the directions for improving this conceptual category, taking into account the costs of financial and economic activities.

In the course of the study, a thorough comparative and semantic analysis of the definition of sustainable development of the enterprise was made from several points of view: financial, industrial, environmental, geographical, etc., and the social, economic, adaptive, functional, scientific and technical components of sustainable development were considered.

Moreover, based on the concept of sustainable economic development of the enterprise, which is characterized by an increase in efficiency due to rationalization of the structure and costs of the production, administrative, marketing and investment-innovative components of the business process under the influence of dynamic changes in internal and external factors, "sustainable economic development of the hotel and restaurant enterprises" was proposed to consider as progressive changes in the rationalization of the use of economic resources due to the improvement of the structure and volume of expenditures that ensure stable profitability and increased efficiency in any dynamic transformations and the negative impact of external and internal factors on the process of production and sale of products (goods and services).

Ключові слова: *сталий розвиток, підприємство, інтенсивний спосіб виробництва, виробничий потенціал, економічні ресурси, динамічний напрям сталого економічного розвитку, статичний напрям сталого економічного розвитку.*

Keywords: *steel power supply, enterprise, the intensive production method, economical of recourses, the dynamic direction economic of sustainable development, the static direction economic of sustainable development.*

Постанова проблеми. Глобальний мир зіткнувся з необхідністю переходу на стійкий шлях розвитку, що забезпечує позитивні зміни в соціально-економічних системах у взаємодії з навколишнім середовищем в довгостроковій перспективі, та їх захист від природних і штучних соціальних, економічних, екологічних криз в умовах негативних подій. У сучасних умовах соціально-економічної, політичної, фінансової нестабільності в країні й в світі виникає потреба переходу на стійке функціонування підприємств (первинних і основних складових соціально-економічних систем та народногосподарських комплексів), що забезпечує їх стабільний розвиток і захист від впливу негативних зовнішніх і внутрішніх чинників.

Розповсюдження і активне використання поняття «сталий розвиток» розпочалося після ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН у 1987 р. основного принципу стійкого розвитку, який базується на таких складових процесу збереження і розвитку системи як потреба і можливість. Такий підхід спрямований на задоволення потреби, що виникають в результаті змін, шляхом збільшення коефіцієнта використання прогресивних технологій, поліпшення якості планування, що в свою чергу, забезпечує підвищення виробничих, фінансово-економічних можливостей і результативності функціонування господарюючих систем.

Це поняття, в даний час, має безліч визначень і використовується в різних галузях наукових досліджень і сферах практичного застосування. Враховуючи неоднозначність і дискусійність терміну «сталий розвиток», а також широкий спектр цілей і завдань, які ставляться в рамках вирішення позначених проблем (подолання соціальної, політичної, економічної і екологічної криз, створення нових моделей суспільства споживання і ресурсного забезпечення, культурного розвитку та ін.) дана тема є вельми актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В даний час проблематиці сталого розвитку, як предмету дослідження теоретичного і прикладного характеру, приділяється пильна увага багатьох вчених. Наукові роботи вітчизняних і зарубіжних авторів присвячені розробці теоретичних і методологічних основ концепції сталого розвитку в різних її аспектах - політичних, екологічних, організаційних, фінансових, економічних. Дослідженню проблеми економічного розвитку підприємств присвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, до яких належать: Андрушків Б. М., Ансофф І., Акофф Р. Л., Афанасьєва Н. В., Богатирьова І. О., Василенко В. О., Геєць В., Гапоненко О. Л., Денисов В. Т., Мельник Л. М., Мескон М., Мочерний С. В. Росс Д., Шеререр Ф. та інші. Проте не достатньо розглянутою залишається проблема сталого економічного розвитку підприємства, що характеризується зростанням ефективності операційної діяльності за рахунок раціоналізації структури та обсягів витрат фінансово-економічної, інвестиційно-інноваційної, виробничої та адміністративно-збутової компонент процесу господарювання під впливом динамічних змін факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Мета статті полягає у розгляді основних теоретичних підходів до дефініції «сталий економічний розвиток підприємства», визначення сучасних напрямів удосконалення цієї понятійної категорії з урахуванням витрат фінансово-господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Сталий розвиток» не є новим поняттям, але має суперечності. Оскільки під стійкістю розуміється стабільність, а під розвитком – рух. Це поняття має іноземне походження і при перекладі термін «sustainable development» придбав суперечність. Але відповідно до одного з варіантів дослівного перекладу цей термін означає «підтримуваний розвиток» [14]. Термін «підтримувати» означає «сприяти», а в тлумачних словниках слово «підтримка» трактується як збереження чисті-небудь життєздатності, підкріплення і посилення чого-небудь.

У своїй роботі І. Ансофф відмічає, що розвиток – це питання не стільки того, що є, скільки того, що може бути зроблене з тим, що є. Таке трактування поняття носить не повний характер і не розкриває зміст системи управління цим процесом та його складовими [1]. Для розкриття сутності поняття «сталий економічний розвиток», доцільно детальніше вивчити зміст складової категорії «розвиток».

Р. Л. Акофф характеризує зростання господарюючих суб'єктів як процес розширення їх діяльності та збільшення розмірів за рахунок зростання наступних економічних показників: обсяг виробництва та реалізації продукції, величина прибутку, кількість робітників та ін. Приведені показники визначають кількісні параметри і не характеризують категорію «розвиток» [2].

В. І. Довбенко вказує на те, що розвитком є процес зміни стану об'єкта за рахунок поліпшення (вдосконалення) його характеристик, а також якісного і кількісного нарощення параметрів [6].

Деякі автори трактують поняття «розвиток підприємства» за певними напрямками. Наприклад, С. В. Мочерний визначає економічний розвиток як незворотні, закономірні зміни технологічного способу виробництва, що базується на техніко-економічному поєднанні речових і особистісних факторів виробництва [19]. Але у цьому визначенні не позначені інші фактори, що обумовлюють прогресивні зміни у виробничому процесі.

В. М. Геєць в рамках дослідження ототожнює категорії «економічний розвиток» й «зростання». Він підкреслює що, під економічним зростанням розуміють не короткочасні злети і падіння реального обсягу виробництва щодо природного значення, а довгострокові зміни природного рівня реального обсягу виробництва, пов'язані з розвитком продуктивних сил на довгостроковому інтервалі [10].

В. П. Залуцький визначає соціально-економічний розвиток підприємств як зміни соціальних та економічних показників під впливом реалізації рішень щодо використання соціально-економічного потенціалу. Автор у своїй роботі виділяє три форми розвитку: діловий (на основі визначення напрямів використання ресурсів для максимізації конкурентних переваг); ринковий (на основі розширення кола споживачів й клієнтури); організаційний (розвиток систем управління, сфер відповідальності персоналу та ін.). Такий підхід відображає форми зростання [7].

Н. В. Афанасьєв, В. Рогожин, В. Рудика характеризують поняття «розвиток підприємства» як формування нової властивості системи, що базується на забезпеченні зміни тільки її якісних характеристик, зумовлену як фундаментальними законами природи (переходу кількості у якість, розвитку суспільства по спіралі), так і закономірностями функціонування певних систем (виснаження природних ресурсів, старіння устаткування, нагромадження знань і досвіду працівниками) [3].

Узагальнюючи проведені дослідження підходів різних авторів до визначення категорій «розвиток» та «розвиток підприємства», слід відмітити, що в цілому ці поняття характеризуються позитивними якісними змінами у процесі функціонування підприємств.

Сьогодні також не існує єдиного підходу до визначення поняття «сталий розвиток». Так на рівні макросистем сформувалася триєдина концепція «сталого розвитку» шляхом об'єднання трьох основних точок зору: економічної, соціальної й екологічної.

У доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку, поняття «сталий розвиток» розглядається як процес, що забезпечує задоволення потреб сучасного етапу без збитку для можливості майбутнього часу. Він включає два ключових аспекти: концепцію «потреб» та ідею обмежень, які обумовлені сучасним рівнем розвитку технологій і соціальною організацією суспільства [20].

Екологічний підхід до сталого розвитку припускає забезпечення цілісності біологічних і фізичних природних систем, при якому особливе значення має життєздатність екосистем, від яких залежить глобальна стабільність всієї біосфери, безпечність життєдіяльності людини, збереження природних ресурсів.

Соціальна складова сталого розвитку орієнтована на людину і направлена на збереження стабільності соціальних та культурних систем, культурного капіталу і різноманіття в глобальних масштабах, а також на забезпечення справедливого розподілу благ. В рамках цієї концепції людина, як суб'єкт розвитку, бере участь в процесах, які формують сферу життєдіяльності, сприяє ухваленню і реалізації рішень, контролює їх виконання.

Експерти Всесвітнього банку під сталим розвитком розуміють управління сукупним капіталом (активами) суспільства на користь збереження і примноження людських можливостей. Капітал (активи) в даному визначенні включають не тільки фізичний капітал, але також природний і людський. І для того, щоб бути стійким, процес розвитку повинен забезпечити зростання в часі всіх вказаних активів. В даному визначенні головним показником стійкості є «дійсні темпи (норми) заощадження» або «дійсні норми інвестицій». При цьому, інвестиції в людей вважаються одним з найцінніших активів [21].

Економічний підхід до концепції сталого розвитку заснований на теорії максимізації потоку сукупного доходу Хікса-Ліндаля, який може бути сформований за рахунок збереження сукупного капіталу, на основі якого і створюється цей дохід. Дана концепція припускає оптимальне використання обмежених ресурсів та використання екологічних природо-, енерго-, і матеріалозберігаючих технологій.

Визначення «сталого розвитку» сфокусованого на соціальній, економічній та екологічній сферах взаємовідносин суспільства і господарюючих суб'єктів. І головна думка полягає в тому, що сталий розвиток – це досягнення гармонії між природою і суспільством, при високому рівні життя останнього, який досягається шляхом раціонального управління фізичним, природним, а також людським капіталом (тобто сукупністю активів). Таке трактування даного терміну характеризує процес розвитку на макро- і мезорівні. Проте суб'єктами сталого розвитку можуть бути не тільки географічні території (регіони, країни), але і комерційні організації, суб'єкти господарювання, як основні елементи мезо- і макроекономічних систем [4].

В економіці під сталим розуміють не екстенсивний, а саме інтенсивний спосіб виробництва та будь-якої господарської діяльності. І, важливим питанням в реалізації концепції стійкого економічного розвитку підприємства, особливо у зв'язку з тим, що вона розглядається як еволюційна, є виявлення практичних й вимірюваних індикаторів, визначення і дослідження характерних показників цього процесу, які дадуть змогу виявити особливості та закономірності динаміки досліджуваних економічних показників.

Забезпечення сталого розвитку входить до складу найважливіших завдань і функцій підприємства. Проте сьогодні не існує єдиного підходу до визначення поняття «сталий розвиток підприємства», тому виникає необхідність обґрунтування та розвитку даної наукової категорії.

Існування різних підходів до визначення цього поняття обумовлене тим, що категорія економічна стійкість не виділяється, а частіше розглядаються її складові, зокрема інвестиційна, фінансова, виробнича, організаційна стійкість і т. ін.

Характеристика поняття сталого розвитку з позиції збереження досягнутого стану або можливості підприємства адаптуватися до умов господарювання з урахуванням зміни зовнішнього і внутрішнього середовища базується на підході щодо визначення сталого розвитку в умовах взаємозв'язку та взаємозалежності зовнішніх і внутрішніх факторів.

На підставі цього підходу Г. С. Мерзлікіна розглядає стійкість підприємства як стан його рівноваги, що припускає адаптивність суб'єкта господарювання до змін, в першу чергу, зовнішнього середовища [12].

У роботі М. А. Федотової вищою формою стійкості вважається стійкість опору, тобто збереження рівноваги підприємства під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, та пропонується вважати розвиток результатом станом економічної й соціальної стійкості підприємства [16].

Таким чином на основі вищевикладеного можна зробити висновок, що стійкість підприємства полягає у його здатності захиститися від впливу негативних внутрішніх і зовнішніх факторів, а також можливості розвивати успішну діяльність.

Крім того, економічну стійкість характеризують виробничою діяльністю, виробничим потенціалом підприємства, які є його внутрішніми факторами.

Другий підхід до визначення сталого розвитку заснований на ототоженні економічної стійкості підприємства з його фінансовим станом, в якому факт збитковості відіграє головну роль. Так, на думку Б. Райзберга, стійкість підприємства визначається його фінансовим станом, можливістю виконання всіх зобов'язань завдяки достатнім доходам [13]. А. Д. Шеремет та Р. С. Сайфуллін вважають, що «фінансова стійкість підприємства – це певний стан його рахунків, що гарантує постійну платоспроможність» [17]. В. Д. Камаєв під стійкістю роботи розуміє стабільність доходів від продажів, а підприємницька діяльність, в першу чергу, повинна бути направлена на отримання прибутку» [9]. На думку А. В. Севастьянова «стійкість підприємства є відзеркаленням стабільного перевищення доходів над витратами, що досягається шляхом ефективного їх використання, сприяючого безперебійному процесу виробництва і реалізації продукції» [15].

Використання даного підходу підтверджує багатоаспектність дефініції «сталий розвиток», оскільки економічна стійкість, з одного боку, є результатом виробничої, комерційної, фінансової та інших видів діяльності підприємства, а з іншого – умовою їх успішного здійснення.

В ході аналізу вищезазначеного підходу встановлено, що стійкість являє собою комплексну категорію, яка включає різні сторони діяльності підприємства як економічної системи, а у літературних джерелах термін «стійкість» використовується в наступних значеннях:

1) здатність системи зберігати при зовнішній дії початковий стан впродовж деякого часу, що означає інертність системи (резистентна стійкість);

2) здатність системи переходити з одного стану рівноваги в інше, зберігаючи при цьому внутрішні зв'язки, що забезпечується пластичністю системи.

При цьому, перше поняття трактується як адаптаційна стійкість, друге - як зростаюча стійкість або сталий розвиток. Отже, значення терміну «стійкість» можна охарактеризувати, як здатність соціально-економічної системи переходити з початкового стану після управлінської дії до цілеорієнтованого стану економічного зростання, зберігаючи свою цілісність, тобто проявляючи властивості еластичної стійкості системи.

Наступний підхід щодо визначення даної категорії базується на зв'язку економічної стійкості з надійністю фінансово-господарської діяльності, стабільністю і економічною рівновагою. В. А. Медведев визначає стійкість підприємства як «рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, який забезпечує стабільну прибутковість з урахуванням найважливіших зовнішніх та внутрішніх факторів» [11].

Дані визначення, перш за все, ґрунтуються на понятті рівноваги соціально-економічної системи, а оскільки загальноприйнятого критерію рівноваги і надійності господарської системи не існує, ці визначення ускладнюють розуміння сталого розвитку. В рамках даного підходу термін «стійкість» частіше

використовується в значенні «стабільність, рівновага». У науковій роботі А. Юданова «Секрети фінансової стійкості міжнародних монополій» під рівновагою розуміється сорозмірність факторів ринку; під стабільністю – сорозмірність факторів, що зберігається протягом часу, а під стійкістю – стан макро- або мікросистеми, близький до стагнації, спокою» [18].

Проте поняття «стійкість підприємства», на відміну від понять «стабільність, спокій, стагнація», припускає наявність гнучкості, яка дозволяє використовувати нові можливості, адаптуватися в зовнішньому середовищі шляхом самовдосконалення, і переходити в новий стан.

Інший підхід до сталого розвитку базується на сукупності якісних та кількісних характеристик відповідних продуктивних сил, виробничих, економічних і соціальних відносин в умовах функціонування та розвитку економіки підприємства, а також показників їх ефективного використання. Даний підхід розглядає сталий розвиток тільки з позиції відповідності нормативним показникам оцінки діяльності підприємства. З точки зору О. В. Зеткиної економічна стійкість – це забезпечення його рентабельної виробничо-комерційної діяльності за рахунок підвищення ефективності використання виробничих ресурсів і управління підприємством, стійкого фінансового стану за рахунок поліпшення структури активів, а також стабільного розвитку потужності підприємства і соціального розвитку колективу при самофінансуванні в умовах динамічного зовнішнього середовища, що розвивається [8]. Л. В. Волкова під терміном «сталий розвиток підприємства» розуміє такий режим його функціонування, при якому, безумовно, виконуються оперативні, поточні й стратегічні плани роботи підприємства за рахунок реалізації на регулярній основі заходів щодо попередження, виявлення та нейтралізації ринкових загроз для виконання плану [5].

При даному підході зміст сталого розвитку пояснюється через такі основні складові діяльності підприємства, як рентабельне його функціонування, відносна стабільність прибутку за рахунок поліпшення структури балансу і фінансового стану підприємства. Недолік такого підходу полягає в тому, що разом із збільшеною величиною кредиторської заборгованості стабільність прибутку не завжди служитиме передумовою стійкої діяльності підприємства, крім того не враховується стан економічної динаміки, сучасні тренди розвитку.

Тому, базуючись на концепції сталого економічного розвитку підприємства, що характеризується зростанням ефективності операційної діяльності за рахунок раціоналізації структури та обсягів витрат фінансово-економічної, інвестиційно-інноваційної, виробничої та адміністративно-збутової компонент процесу господарювання під впливом динамічних змін факторів внутрішнього і зовнішнього середовища «сталий економічний розвиток готельно-ресторанного підприємства» слід розглядати як прогресивні зміни у напрямку раціоналізації використання економічних ресурсів за рахунок удосконалення структури та обсягів витрат, що забезпечують стабільну прибутковість і зростання ефективності результатів діяльності при будь-яких динамічних трансформаціях і негативному впливі факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на процес виробництва і реалізації продукції (товарів та послуг).

Також поняття «сталий економічний розвиток» можна визначити як процес прогресивних структурно-функціональних і якісних змін, що впливає на поліпшення результатів функціонування соціально-економічної системи (підприємства, організації) за рахунок зниження витрат виробництва, раціоналізації процесу ресурсоспоживання, забезпечення зростання ефективності господарської діяльності шляхом зниження матеріало- і трудомісткості, фінансових втрат в динамічних умовах ринку.

Крім того, визначення сталого економічного розвитку поєднує два напрями: динамічний, засноване на визначенні стійкості з позиції динаміки протікаючих внутрішніх та зовнішніх економічних процесів, а також статичне, при якому економічна стійкість розглядається з позиції результатів фінансово-господарської діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Базуючись на багатогранності підходів до визначення сталого розвитку, можна зробити висновок про те, що підприємство як економічна система, не тільки має здатність підтримувати досягнений рівень розвитку, але і відображати динаміку цього процесу, тобто успішно функціонувати при протидії зовнішніх та внутрішніх обурень на довготривалому горизонті часу. Також слід відмітити що, ця категорія поєднує виробничі, комерційні, інвестиційні, інноваційні, фінансові, кадрові, адміністративно-управлінські та інші аспекти діяльності суб'єкта господарювання і визначає взаємодію з факторами внутрішнього та зовнішнього середовища, що впливають на їх кількісні й якісні характеристики. Це дає можливість для подальшого дослідження та проведення аналізу статичного і динамічного економічного розвитку підприємства з урахуванням зміни величини його економічних показників.

Література.

1. Ансофф И. Стратегическое управление: сокр. пер. с англ. / И. Ансофф; под ред. Л. И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
2. Акофф Р. Планирование будущего корпорации / Пер. 3 англ. под ред. В. И. Данилова-Данильяна. – М.: Прогрес, 1985. – 328с.
3. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятия: [монография] / Афанасьев Н. В., Рогожин В. Д., Рудыка В. И. – Х. : Издательский дом «ИНЖЭК», 2003. – 184 с.
4. Боброва О. С. Устойчивое развитие: как его понимают энергетические компании / О. С. Боброва, И. В. Малайкина / Вестник ЮУрГУ. Серия «Экономика и менеджмент». - Т. 12, № 1 – 2018. - С. 63–79.

5. Волкова Л. В. Формирование механизмов устойчивого развития промышленного предприятия (на основе рециркуляции изделий): автореф. дис. канд. экон. наук. Новосибирск, 2009.
6. Довбенко В.І. Перспективні проблеми розвитку підприємств / Довбенко В. І. – II Щорічник наукових праць: Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – Львів, 2003. – 507 с.
7. Залуцький В. П. Сутність соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств: методи та принципи їх забезпечення // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.11. – С. 163–169.
8. Зеткина О. В. Об управлении устойчивостью предприятия. URL: <http://www.conif.boom.ru/third/section3.htm>.
9. Камаев В. Ц. Экономика и бизнес: теория и практика предпринимательства. М.: Экономика, 1993.
10. Кузьмін О. Є. Контролювання та регулювання економічного розвитку підприємства: проблеми, методологічні та прикладні аспекти: монографія / О. Є. Кузьмін, С. В. Князь, Н. О. Шпак, В. А. Новицький. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 148 с.
11. Медведев В. А. Устойчивое развитие общества: модели, стратегия. М.: Академия, 2001.
12. Мерзликина Г. С. Экономическая состоятельность производственных систем. М.: Высшая школа, 1997.
13. Райзберг Б. Рыночная экономика. М.: Деловая жизнь, 1993.
14. Романов Д.А. Современный англо-русский русско-английский словарь + грамматика, Донецк: ООПКФ «БАО», 2005. – 464 с.
15. Севастьянов А. В. Методы и механизмы управления интеграционными процессами в промышленности. М.: Изд-во «Дело ЛТД», 2004.
16. Федотова М. А. Как оценить финансовую устойчивость предприятия // Финансы. 2000. № 5.
17. Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С. Методика финансового анализа. М.: ИНФРА-М, 1998.
18. Юданов А. Секреты финансовой устойчивости международных монополий. М.: Финансы и статистика, 2003, с. 35.
19. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.3 / Редкол.: С. В. Мочерний (від. ред.) та ін. – К.: Вид. центр «Академія», 2002. – 952 с.
20. Report of the World Commission on Environment and Development № A/42/427 from 16 June 1987 “Our common Future”: Official Records of the 42nd session of General Assembly. – New York, 1987. – 383 p.
21. Стійкий розвиток / Сайт CAWater-Info [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cawater-info.net/bk/14-1.htm>.

References.

1. Ansoff, I. (1989), *Strategicheskoe upravlenie* [Strategic management], Ekonomika, Moscow, Russia.
2. Akoff, R. (1985), *Planuvannya maybutnogo korporatsiyi* [Planning for the future corporation], Progres, Moscow, Russia.
3. Afanasev, N.V. Rogozhin, V.D. and Rudyika, V.I. (2003), *Upravlenie razvitiem predpriyatiya* [Enterprise development management], Izdatelskiy dom «INZhEK», Kharkiv, Ukraine.
4. Bobrova, O.S. and Malaykina, I.V. (2018), “Sustainable development: how energy companies understand it”, *Vestnik YuUrGU. Seriya «Ekonomika i menedzhment»*, vol. 12, no. 1, pp. 63-79.
5. Volkova, L.V. (2009), “Formation of mechanisms for sustainable development of an industrial enterprise (based on product recycling)”, Ph.D. Thesis, Economy, Novosibirsk, Russia.
6. Dovbenko, V.I. (2003), “Perspective problems of enterprise development”, II *Schorichnyk naukovykh prats': Sotsial'no-ekonomichni doslidzhennia v perekhidnyj period* [II Yearbook of Scientific Papers: Socio-Economic Studies in Transition], L'viv, Ukraine.
7. Zaluts'kyj, V.P. (2009), “The essence of socio-economic development of machine-building enterprises: methods and principles of their provision”, *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 19.11, pp. 163-169.
8. Zetkina, O.V. (2003), “About enterprise sustainability management”, available at: <http://www.conif.boom.ru/third/section3.htm> (Accessed 25 July 2018).
9. Kamaev, V.Ts. (1993), *Ekonomyka y byznes: teoriya y praktyka predprynymatel'stva* [Economics and business: theory and practice of entrepreneurship], Ekonomika, Moscow, Russia.
10. Kuz'min, O.Ye. Kniaz', S.V. Shpak, N.O. and Novyts'kyj, V.A. (2006), *Kontroliuvannia ta rehuliuвання економічного розвитку підприємства: проблеми, методологічні та прикладні аспекти* [Control and regulation of economic development of the enterprise: problems, methodological and applied aspects], Vydavnytstvo Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika», L'viv, Ukraine.
11. Medvedev, V.A. (2001), *Ustojchyvye razvytye obschestva: modely, stratehiya* [Sustainable development of society: models, strategy], Akademyia, Moscow, Russia.
12. Merzlykyna, H.S. (1997), *Ekonomycheskaia sostoiatel'nost' proyzvodstvennykh system* [Economic viability of production systems], Vysshaia shkola, Moscow, Russia.
13. Rajzberh, B. (1993), *Rynochnaia ekonomika* [Market economy], Delovaiazhyn', Moscow, Russia.
14. Romanov, D.A. (2005), *Sovremennyj anhlo-russkyj russko-anhlyjskyj slovar' + hramatyka* [Modern English-Russian Russian-English dictionary + grammar], OOPKF «BAO», Donetsk, Ukraine.

15. Sevast'ianov, A.V. (2004), *Metody y mekhanyzmy upravleniya yntehratsyonnymy protsessamy v promyshlennosti* [Methods and mechanisms for managing integration processes in industry], Yzd-vo «Delo LTD», Moscow, Russia.
16. Fedotova, M.A. (2000), “How to assess the financial stability of the enterprise”, *Fynansy*, vol. 5.
17. Sheremet, A.D. and Sajfulyn, R.S. (1998), *Metodyka fynansovoho analyza* [The methodology of financial analysis], YNFRA-M, Moscow, Russia.
18. Yudanov, A. (2003), *Sekrety fynansovoj ustojchivosti mezhdunarodnykh monopolyj* [Secrets of financial stability of international monopolies], *Fynansy y statystyka*, Moscow, Russia.
19. Mochernyj, S.V. (2002), *Ekonomichna entsyklopediia: u tr'okh tomakh* [The Economic Encyclopedia: in three volumes], vol. 3, Vyd. tsentr «Akademiia», Kyiv, Ukraine.
20. UN (1987), “Report of the World Commission on Environment and Development № A/42/427 from 16 June 1987 “Our common Future”, Official Records of the 42nd session of General Assembly, New York, USA.
21. CAWater-Info (2018), “Sustainable development”, available at: <http://www.cawater-info.net/bk/14-1.htm> (Accessed 25 July 2018).

Стаття надійшла до редакції 20.08.2018 р.